

Łuczkiewicz, Piotr

Osada kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego i okresu rzymskiego w Sobieszynie, pow. rycki, stan 14. : spawozdanie z badań prowadzonych w 2005 i 2007 r.

Archeologia Polski Środkowowschodniej 10, 53-66

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Osada kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego i okresu rzymskiego w Sobieszynie, pow. rycki, stan. 14. Sprawozdanie z badań prowadzonych w 2005 i 2007 r.

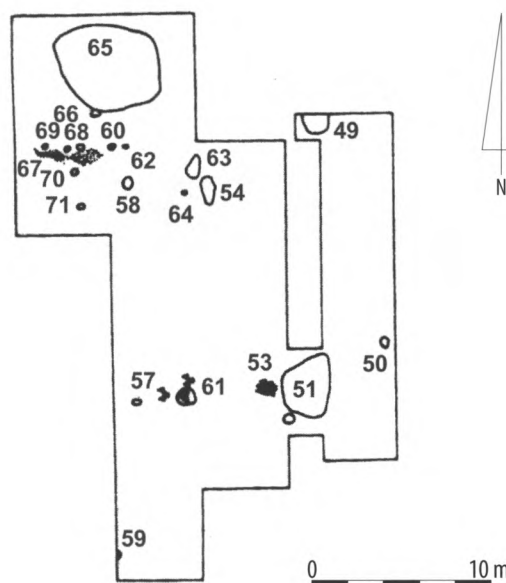
Badania wykopaliskowe na stan. 14 w Sobieszynie, gm. Ułęż, woj. lubelskie rozpoczęto w 1998 r. i kontynuowano w latach 1999, 2001-2003, 2005 oraz 2007 (por. P. Łuczkiwicz 1999; 2000; 2002; 2005; 2008). W ich trakcie przebadano ogółem powierzchnię 18,5 ara, na której odsłonięto 71 obiektów nieruchomych (jamy zasobowe/odpadkowe, dołki postłupowe, półziemianki mieszkalne, piece metalurgiczne, mielerze). Ramy chronologiczne funkcjonowania osady obejmują okres od fazy A₂ młodszego okresu przedrzymskiego po fazę B₂/C₁-C_{1a} okresu rzymskiego. Stanowisko to jest jednym z największych i najdłużej istniejących w ramach skupiska kultury przeworskiej nad dolnym Wieprzem (por. A. Kokowski 1999; 2005, s. 61).

W trakcie badań w 2005 r. kontynuowano weryfikację zasięgu mieszkalnej części osady¹ w kierunku W i S-W. Celem wykopalisk przeprowadzonych w początkach września 2007 r. było dokończenie eksploatacji jednego z obiektów (nr 65), określonego jako półziemianka mieszkalna. Pracami objęto łącznie powierzchnię 220 m² w obrębie wykopów nr 13, 14 i 14N, na której zlokalizowano i wyeksplorowano 15 nowych obiektów, oznaczonych numerami od 57 do 71 (ryc. 1).

Pozyskano przy tym prawie 10 tys. fragmentów ceramiki. Większość zabytków pochodzi z warstwy kulturowej, o miąższości od 15 do 30 cm, zalegającej na całym stanowisku. Wśród form dystyngtywnych dominuje ceramika datowana na młodszy okres przedrzymski. Licznie występują wielokrotnie facetowane wylewy, charakterystyczne dla starszego horyzontu ceramicznego kultury przeworskiej, odpowiadającego fazom A₁ i A₂ (ryc. 2: 1-6; T. Dąbrowska 1988, s. 15-30).

Zakres form obejmuje przede wszystkim fragmenty naczyń odwrotnie gruszkowatych, łagodnie profilowanych mis, waz oraz kubków, głównie doniczkowatych i beczułkowatych. Pojawiają się typowe dla tego horyzontu iksowate ucha.

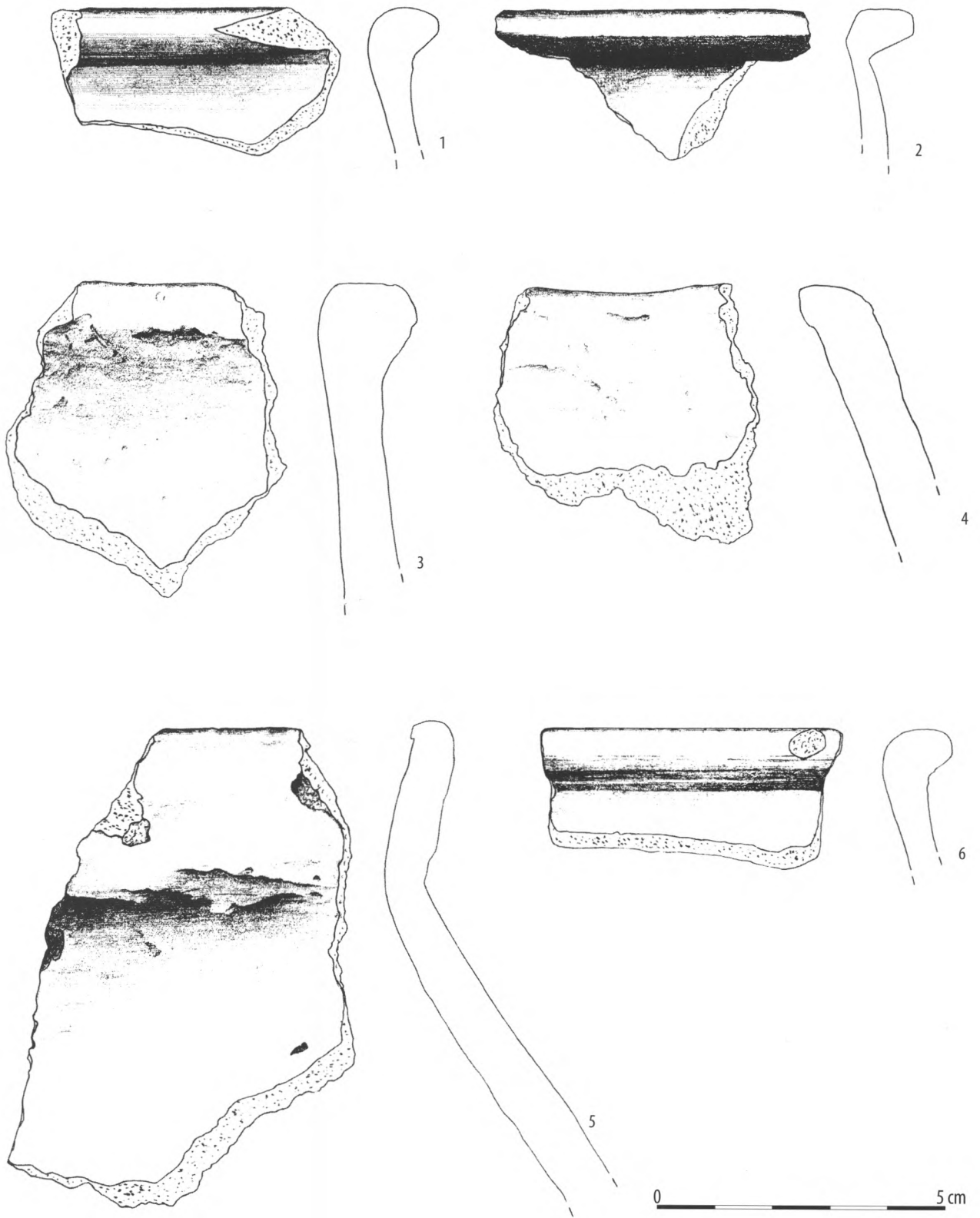
Znaczącą komponentę stanowią typowe dla materiałów osadowych fragmenty dużych, grubościennych naczyń zasobowych, chropowaconych na całość powierzchni lub tylko na brzuścu, przy równoczesnym starannym wygładzeniu górnych partii naczyń.

Ryc. 1. Sobieszyn, pow. rycki, stan. 14. Badania 2005 i 2007 – rozplanowanie wykopów i eksplorowane obiekty. Rys. P. Łuczkiwicz.

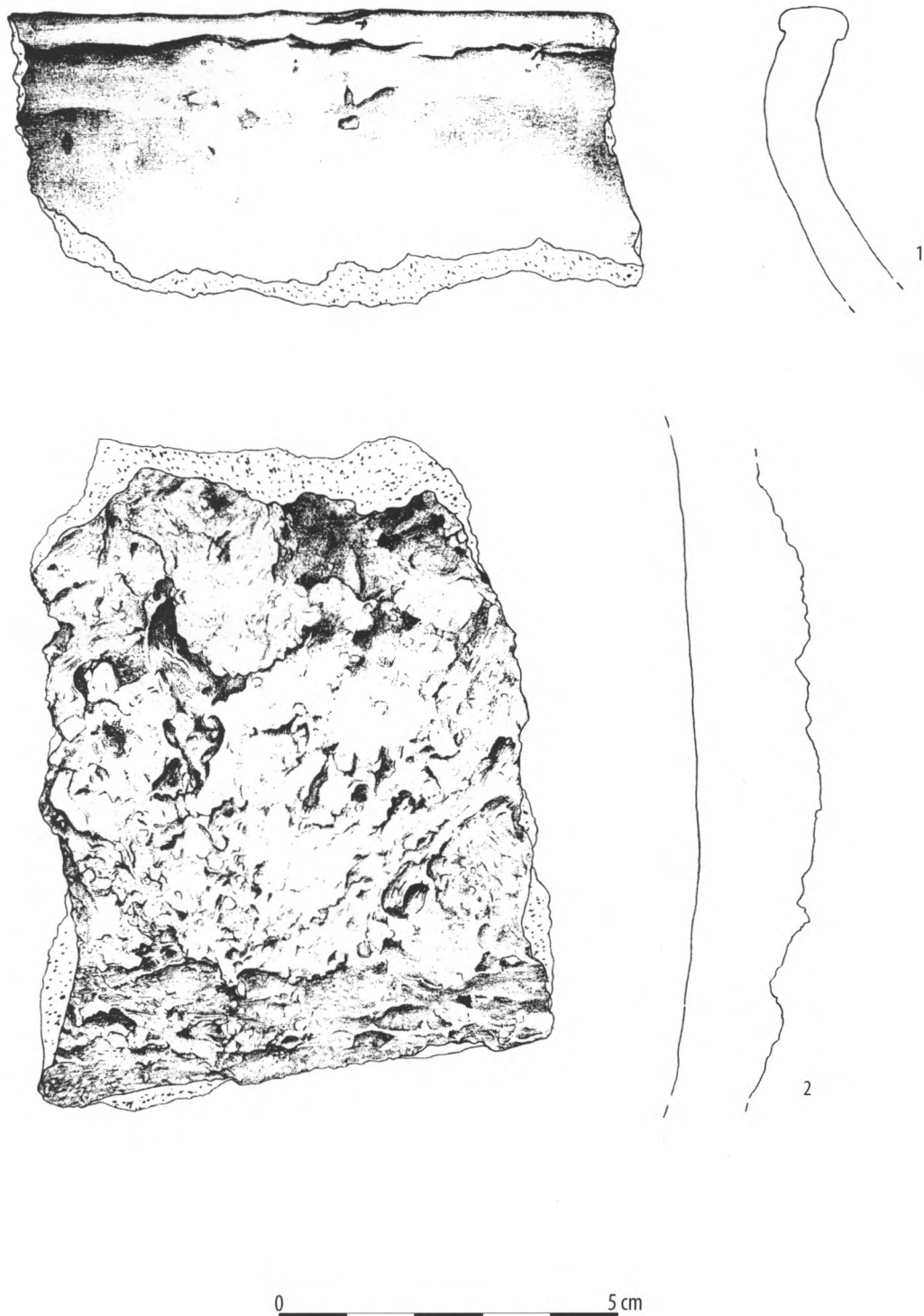
Fig. 1. Sobieszyn, Ryki district, site 14. Excavations from the years 2005 and 2007 – trenches and features. Drawn by P. Łuczkiwicz.

¹ Jednym z wyników dotychczasowych badań było stwierdzenie podziału osady na dwie strefy: „produkcyjną” oraz mieszkalną (P. Łuczkiwicz 2005, s. 87; 2008).

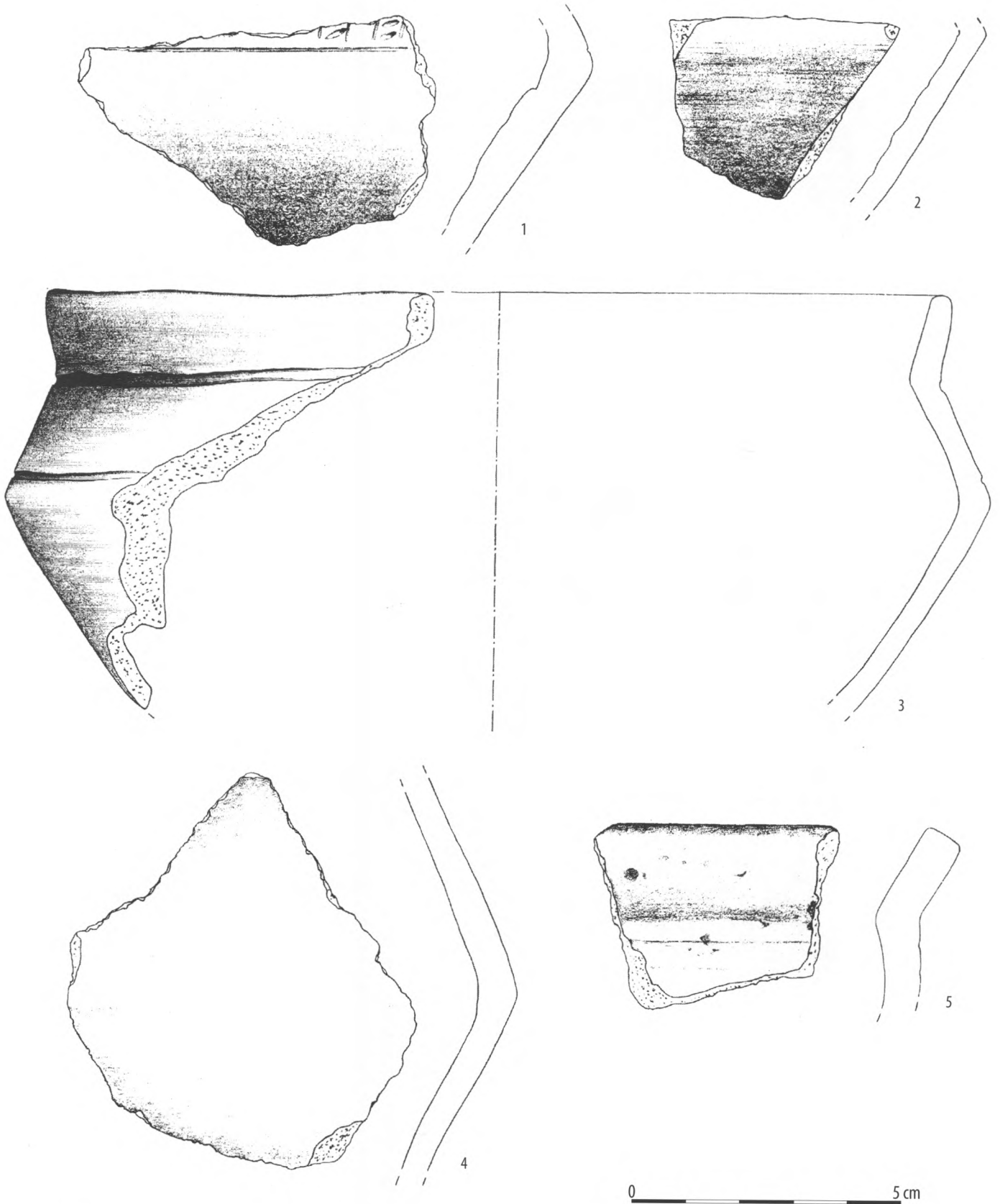
Ryc. 2. Sobieszyn, pow. rycki, stan. 14. Ceramika z warstwy kulturowej w wykopach 13 i 14. Rys. M. Bajka.

Fig. 2. Sobieszyn, Ryki district, site 14. Pottery from cultural layer in trenches 13 and 14. Drawn by M. Bajka.

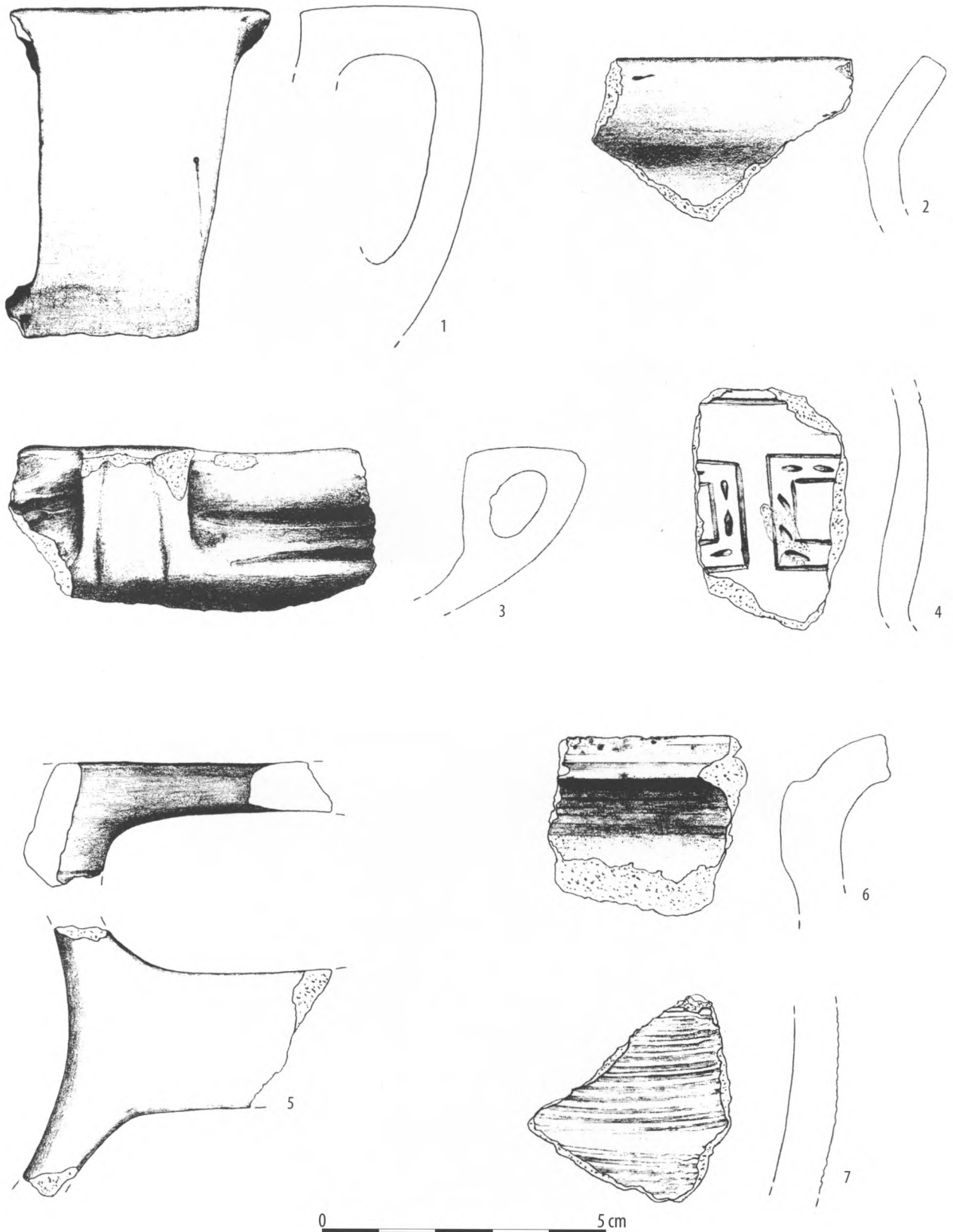
Ryc. 3. Sobieszyn, pow. rycki, stan. 14. Ceramika z obiektu 65. Rys. M. Bajka.

Fig. 3. Sobieszyn, Ryki district, site 14. Pottery from feature 65. Drawn by M. Bajka.

Ryc. 4. Sobieszyn, pow. rycki, stan. 14. Ceramika: 1 – wykop 13, działka B; 2-5: obiekt 65. Rys. M. Bajka.

Fig. 4. Sobieszyn, Ryki district, site 14. Pottery: 1 – trench 13, section B; 2-5 – feature 65. Drawn by M. Bajka.

Ryc. 5. Sobieszyn, pow. rycki, stan. 14. Ceramika: 1-3, 5: obiekt 65; 4, 7: wykop 13, działka B; 6: wykop 13, działka E. Rys. M. Bajka.

Fig. 5. Sobieszyn, Ryki district, site 14. Pottery: 1-3, 5 – feature 65; 4, 7 – trench 13, section B; 6 – trench 13, section E. Drawn by M. Bajka.

Ryc. 6. Sobieszyn, pow. rycki, stan. 14. Naczynie z obiektu 65. Fot. P. Łuczkiwicz.

Fig. 6. Sobieszyn, Ryki district, site 14. Vessel from feature 65. Photo by P. Łuczkiwicz.

Ryc. 7. Sobieszyn, pow. rycki, stan. 14. Kubek ze skupiska C w wykopie 13. Fot. P. Łuczkiwicz.

Fig. 7. Sobieszyn, Ryki district, site 14. Mug from cluster C in trench 13. Photo by P. Łuczkiwicz.

Często wykazują one bardzo grubą domieszkę mineralną, wychodząca na powierzchnię naczyń.

Drugi horyzont ceramiczny, paralelizowany z fazami A₂/A₃ i A₃ (T. Dąbrowska 1988, s. 30-36) reprezentowany jest przez fragmenty o wyraźniej zaznaczonej tektonice, o lekko pogrubionych i zaokrąglonych wylewach, pozbawionych facetowania. Wylewy bywają podkreślone obecnością dookólnych wałków, występujących nawet w kilku rzędach. Spektrum form obejmuje przede wszystkim wazy i ich miniatury, misy i różnego rodzaju czarki.

Omawiając pokrótce zabytki datowane na okres rzymski, do najbardziej charakterystycznych form należą bardzo starannie wypalone, twarde, z reguły cienkościennie, brunatne lub czernione, wygładzane fragmenty pochodzące z waz o trójczłonowym profilu (ryc. 4: 1-4), zaopatrzonych niekiedy w kolankowate ucha (ryc. 5: 1). Ich tektonika bywa podkreślana obecnością rytych dookólnych żłobków w miejscach załomów; pojawiają się także punktowe i meandrowe ornamenty (ryc. 4: 1; 5: 4). Część naczyń zaopatrzona jest w wyraźnie wyodrębnione stópki. Opisywane naczynia znajdują dobre analogie na licznych nekropolach zarówno na Lubelszczyźnie (np. Opoka, pow. puławski, groby 8 i 16 – M. Stasiak 1994, s. 17-19, ryc. 10: a; 14: a), jak i na sąsiednich terenach (np. Kamieńczyk, pow. wyszkowski groby 176b i 182² – T. Dąbrowska 1997, s. 43, 45, 104-105, tabl. XCV: 176b-10-11; CI: 182-17) i można je pewnie łączyć z fazą B₂ okresu rzymskiego. Podobnie datowane są niskie, czernione, wyświecane czarki o esowatym profilu, często zaopatrzone w uszka (ryc. 5: 3). Dla tego samego okresu typowe są także grubościennie naczynia o jajowatym lub lekko zaokrąglonym, dwustożkowym profilu (ryc. 4: 5; 5: 2), chropowacym bądź obrzucanym mokrą gliną brzuścu i zazwyczaj wyraźnie wyodrębnionej stópce, niezbyt starannie wykonane z gliny o bardzo grubej domieszce mineralnej (ryc. 6). Nawiązują one do grupy D.1 w taksonomii materiałów z cmentarzyska w Kamieńczuku (np. groby 114, 138, 182 – T. Dąbrowska 1997, s. 32, 37, 45, 106-107, tabl. LVII: 114-6; LXXIII: 138-1; CII: 182-21; także Opoka, grób 76 i znaleziska luźne – M. Stasiak 1994, s. 32-33, ryc. 51: b; 69: b).

Z wczesną fazą okresu rzymskiego należałoby łączyć fragmenty kolejnego (po znaleziskach z 2001 r.) cienkościennego, czernionego i wyświecanego czerpaka (ryc. 5: 5).

Do skrajnie rzadkich znalezisk w Sobieszynie należą fragmenty naczyń obtaczanych oraz wykonanych

na kole garncarskim (ryc. 5: 6, 7), znane w zaledwie około 10 egzemplarzach. Żaden z nich nie pozwala niestety na wiarygodną rekonstrukcję formy naczynia. Moment pojawienia się ceramiki toczonej można synchronizować najwcześniej z fazą B₂/C₁ okresu rzymskiego (J. Rodzińska-Nowak 2006, s. 190, 197, 202), omawiane zabytki są więc jednym z wyznaczników najpóźniejszego horyzontu na osadzie³.

Ceramika w warstwie kulturowej występuje czasami w wyraźnych skupiskach, nie manifestujących się przebarwieniami ziemi i nie mających przez to czytelnych zarysów. Szczególnie ciekawie prezentuje się skupisko C w działce C, w którym znaleziono kilka rozgniecionych, lecz dających się w całości zrekonstruować naczyń, datowanych na fazę A₂ młodszego okresu przedrzymskiego. Była to m.in. mała misa oraz duży, czerniony kubek doniczkowy z jednym uszkiem, zdobiony pasmowym ornamentem nakłuwanych punktów (ryc. 7).

Pomijając liczne przęśliki (ryc. 8: 1), nie stanowiące ewenementu na stanowisku osadowym, na baczniejszą uwagę wśród materiałów z Sobieszyna zasługuje krążek z wywierconą w środku dziurką, wykonany z fragmentu naczynia. Interpretowane są one bądź jako przęśliki, bądź jako przedmioty kultowe, a nawet jako zabawki (R. J. Prochowicz 1999, s. 310-311). Te niezbyt liczne znaleziska występują na całym obszarze kultury przeworskiej, przede wszystkim w młodszym okresie przedrzymskim, choć sporadycznie także i w okresie rzymskim (tamże, s. 308-309, ryc. 1). Zwraca uwagę ich stosunkowo duża liczba na różnych sanktuariach na Kujawach, jak np. datowane na I w. p.n.e. znaleziska ze Sławska Wielkiego, pow. inowrocławski (M. Chłodnicki, L. Krzyżaniak red., ryc. 103-109), a także kilkanaście egzemplarzy z osady (ale kultury oksywskiej) z miejscowości Szynych, pow. grudziądzki (E. Bokiniec i inni 2003, s. 47-48, ryc. 28: 8, 11). Niezbyt klarownie przedstawia się kwestia proveniencji omawianych zabytków. Postulowane były tu zarówno wpływy kultury lateńskiej, jak i kręgu jastorfskiego⁴. Obecność takiego znaleziska w Sobieszynie mogłaby wskazywać na kontakty łączące lokalną społeczność z którymś z tych kręgów kulturowych.

Kolejnym interesującym zabytkiem są duże (o wysokości około 35 cm), stożkowe obciążniki do krosien, znalezione w ilości 4 sztuk w obiekcie 57. Były

² W typologii ceramiki z Kamieńczuka odpowiadałyby one typowi A.4.

³ Należałoby tu także wspomnieć (pochodzące ze starszych badań) dwie fibule typu A.158, żelazne krzesiwo typu IA2 lub 3c w klasyfikacji Andrzeja Kokowskiego (1985, s. 115, 118-119, 122, ryc. 1) oraz denar Marka Aureliusza (P. Łuczkiewicz 1999, s. 116; 2000, s. 83, ryc. 3: 1-2; 2005, s. 87, 89, ryc. 3: 7).

⁴ Obszernie na ten temat (R. J. Prochowicz 1999, s. 309-310).

Ryc. 8. Sobieszyn, pow. rycki, stan. 14. Zabytki ceramiczne: 1, 2 – przęśliki; 3 – krążek ceramiczny (1 – wykop 14, działka C, warstwa kulturowa; 2 – obiekt 65; 3 – wykop 13, działka C, warstwa kulturowa). Fot. P. Łuczkiwicz.

Fig. 8. Sobieszyn, Ryki district, site 14. Pottery relics: 1, 2 – spindle whorls; 3 – ceramic disc (1 – trench 14, section C, cultural layer; 2 – feature 65; 3 – trench 13, section C, cultural layer). Photo by P. Łuczkiwicz.

one wykonane z gliny (polepy) z dużą domieszką organiczną i bardzo słabo wypalone. Wpłynęło to na zły stan zachowania – obciążniki te kruszyły się już w trakcie eksploracji i po wykonaniu dokumentacji fotograficznej tylko jeden udało się wyjąć w całości. Analogiczne znaleziska są powszechne na osadach kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego (J. Skowron 2006, s. 80, 188, tabl. XIX: 1).

Zbiór zabytków metalowych pozyskanych z warstwy kulturowej jest bardzo nieliczny. Składają się nań wykonane z brązu, tordowana zatyczka do przędzy za-

opatrzona w uszko oraz mocno skorodowany tok żelazny. Militaria w kontekście osadowym pojawiają się stosunkowo rzadko, i to zarówno w młodszym okresie przedrzymskim jak i w okresie rzymskim⁵. Zatyczki

⁵ Przykładowo datowane na młodszy okres przedrzymski fragment umbra z osady w Bieganowie, pow. ślubicki, grotty z osad w Kowalkowicach, pow. ostrowski i Kaliszu-Piwonicach (P. Łuczkiwicz 2006, s. 294: nr 8, 306: nr 76, 316: nr 139) oraz kościany egzemplarz z Otorowa i grotty z osad w Kowalowicach – obie pow. szamotulski (D. Żychliński 2002). Por. także datowaną na okres

do przędzy należą natomiast do częstszych znalezisk na osadach datowanych na okres rzymski; liczne analogie znane są m.in. z niezbyt odległej Nieszawy Kolonii, pow. opolski (W. Misiewicz, M. Polańska 1997, s. 107, 109, ryc. 4: 8; M. Stasiak-Cyran 2003, s. 101, ryc. 3: b). Wcale nierzadko pojawiają się także w wyposażeniu grobów kobiecych w ciągu młodszego okresu przedrzymskiego i okresu rzymskiego, nie wykazując przy tym zauważalnej zmienności morfologicznej. Jako przykład można tu wspomnieć Kraśnik-Piaski, stan. 2, grób bez nr (Z. Wichrowski 1997, s. 113, 116, ryc. 3: 12), Kamieńczyk, groby 14 i 337 (T. Dąbrowska 1997, s. 99, 138, 284, tabl. VIII: 14-6; CLIV: 337-1) oraz, z kręgu wielbarskiego, Gródek, pow. hrubieszowski, groby 47, 51, 73, 74 (A. Kokowski 1993, t. 2, s. 46-47, 50, 83, 85, ryc. 37: d; 40: c; 66: d; ryc. 67: i; tam też wybór analogii z obszaru kultury wielbarskiej). Precyzyjne datowanie znaleziska z Sobieszyna nie jest możliwe.

Większość odkrytych obiektów to dołki posłupowe, o miąższości od zaledwie 10-70 cm, średnicy w granicach 20-60 cm i regularnym, kolistym zarysie. Wypełnisko większości z nich zawierało duże ilości polepy, często w postaci regularnych kłoców (obiekty 58, 66, 71) oraz liczne kamienie, co miało na celu wzmocnienie mocowania słupów. Materiał ceramiczny występujący w tych obiektach to z reguły niewielkie ilości drobnych i mało charakterystycznych skorup.

Bardzo interesująco przedstawia się rozmieszczenie rozpoznanych dołków w przebadanej strefie (por. ryc. 1). Obiekty 62, 60, 68, 69, 67 w obrębie wykopów 13 i 14 rozciągają się w jednej prostej linii (na osi W-E) i to w dość regularnych odstępach około 1 m od siebie. Kolejną linię, prostopadłą do tej pierwszej (na osi N-S), tworzą obiekty nr 62 i 58. Na tej samej osi, ale przesunięta na zachód, rysuje się linia tworzona przez obiekty nr 68, 70 i 71. Również i one są rozmieszczone w dość regularnych odstępach, wynoszących około 2 m. Wszystkie wymienione obiekty mają przy tym zbliżoną wielkość oraz strukturę wypełniska. Nie można wykluczyć, że stanowią one fragment konstrukcji domu słupowego (naziemnego), którego zarys – wobec braku wypełniska – manifestuje się tylko na podstawie rozplanowania dołów po słupach. Jego dłuższą ścianę wyznaczałyby linia tworzona przez obiekty 62, 60, 68, 69 i 67. Bezpośrednio przy nich, na południe, czyli w potencjalnym wnętrzu domu, odkryto bruk kamienny z licznymi okruchami polepy, o niezbyt jeszcze jasnym charakterze. Mógłby on stanowić fragment konstrukcji podłogi – zrobionej z kamieni i wylepionej gliną. Zarys osi szczytowej

(krótszej) domu mogłyby wyznaczać obiekty 62 i 58. Obiekty 69, 70 i 71 mogą z kolei stanowić wewnętrzną oś poprzeczną domu. Przyjmując takie rozplanowanie, dom ustawiony byłby krótszymi bokami na osi W-E i miałby wymiary mniej więcej 4 x 5 m. Możliwa jest jednak także i odmienna orientacja, gdzie obiekty 67, 69, 68, 60 i 62 stanowiłyby ścianę szczytową domu ustawionego na osi N-S.

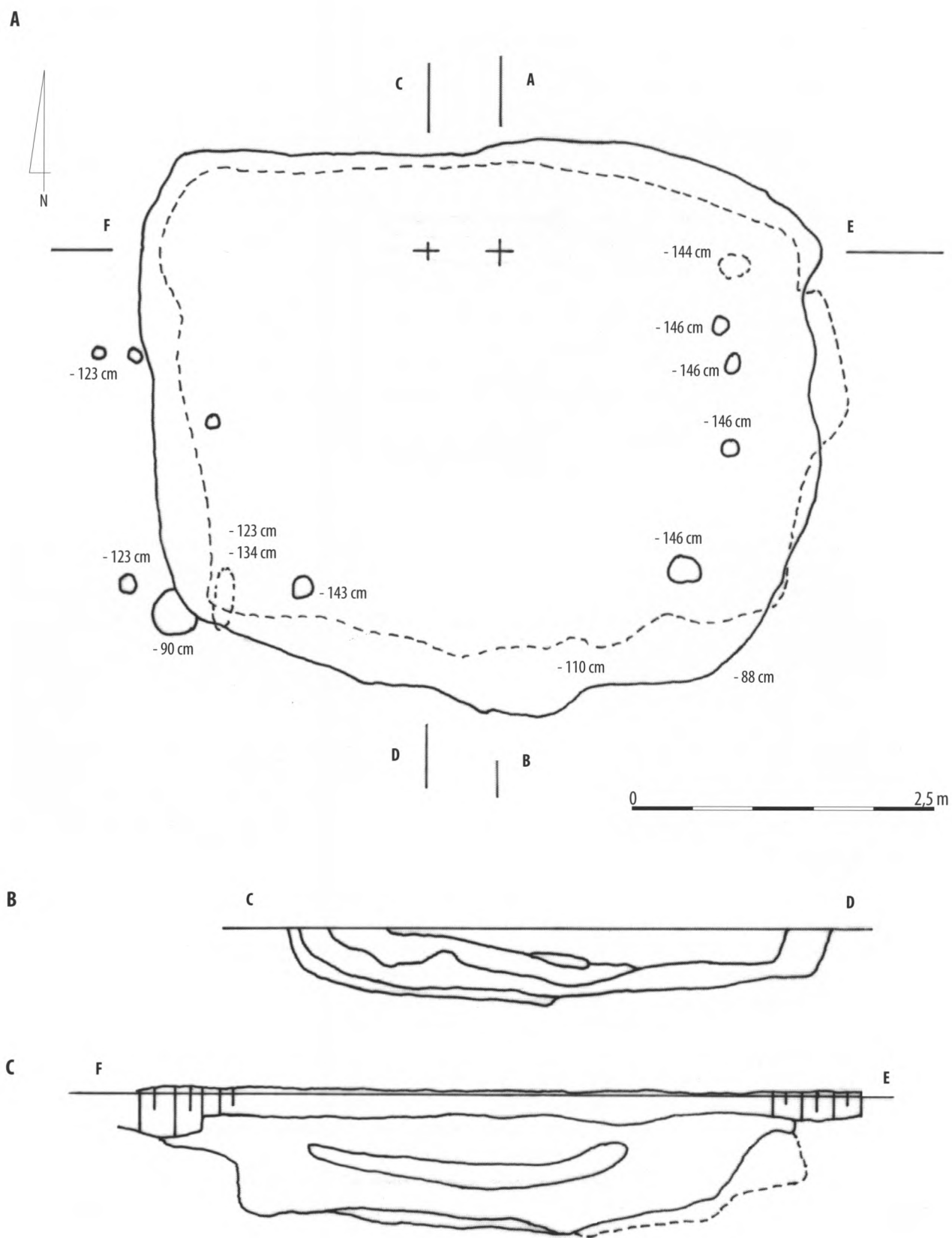
Materiał ceramiczny występujący w tej strefie to przede wszystkim fragmenty dystynktywne dla młodszego okresu przedrzymskiego, ceramika o cechach okresu rzymskiego występowała bardzo rzadko. Mogłoby to wskazywać na datowanie potencjalnej konstrukcji słupowej. Tego typu domy nie są ewenementem na osadach kultury przeworskiej. Bardzo zbliżona budowla, posiadająca także bruk kamienny (przy wejściu) o powierzchni około 4 m² i datowana na fazy A₃-B₁ znana jest przykładowo z osady w Antoniewie, pow. sochaczewski (budynek 1 – J. Skowron 1999, s. 150 i n.).

Najważniejszym odkrytym obiektem była niewątpliwie półziemianka określona jako obiekt 65 (ryc. 9). Ten rodzaj budynku mieszkalnego jest najczęściej spotykanym na stanowisku w Sobieszynie, co zresztą nie różni się od sytuacji na innych osadach kultury przeworskiej, zarówno w młodszym okresie przedrzymskim (np. Bieżanów-Drożdżownia, obecnie cz. m. Kraków, Janikowo, pow. inowrocławski, Kunice, pow. wielicki, Piwonice, obecnie cz. m. Kalisz, Tynec, obecnie cz. m. Kraków – I. Jadczykowa 1981, s. 114, 128, 138, 152, 182) jak i wczesnym oraz środkowym okresie rzymskim (K. Godłowski 1969, s. 309-315; I. Jadczykowa 1981, s. 194; J. Skowron 1999, s. 149-150, 159, ryc. 2; B. Rogalski 2004, s. 187-188, 201, 209, 211, 214, tabl. VIII: 2; XVI; XVIII; XXI).

Opisywana półziemianka była pierwotnie zagłębiona przynajmniej 80 cm w calec (strop uchwycono na głębokości 70 cm, natomiast spąg na poziomie 145-150 cm). Miała ona mniej więcej czworokątny zarys i wymiary około 5,5 m x 4,5 m, co dawało powierzchnię użytkową 24,75 m². Jej charakterystyka nie odbiega od typowych obiektów mieszkalnych dla osad kultury przeworskiej. W młodszym okresie przedrzymskim dominowały albo stosunkowo małe półziemianki, o powierzchni blisko 10 m², lub większe obiekty, o powierzchni mieszkalnej wynoszącej około 20 m²; ta ostatnia wielkość była też typowa dla budowli zagłębionych datowanych na okres rzymski (I. Jadczykowa 1981, s. 130 in., 190-192)⁶. Cała konstrukcja obiektu opie-

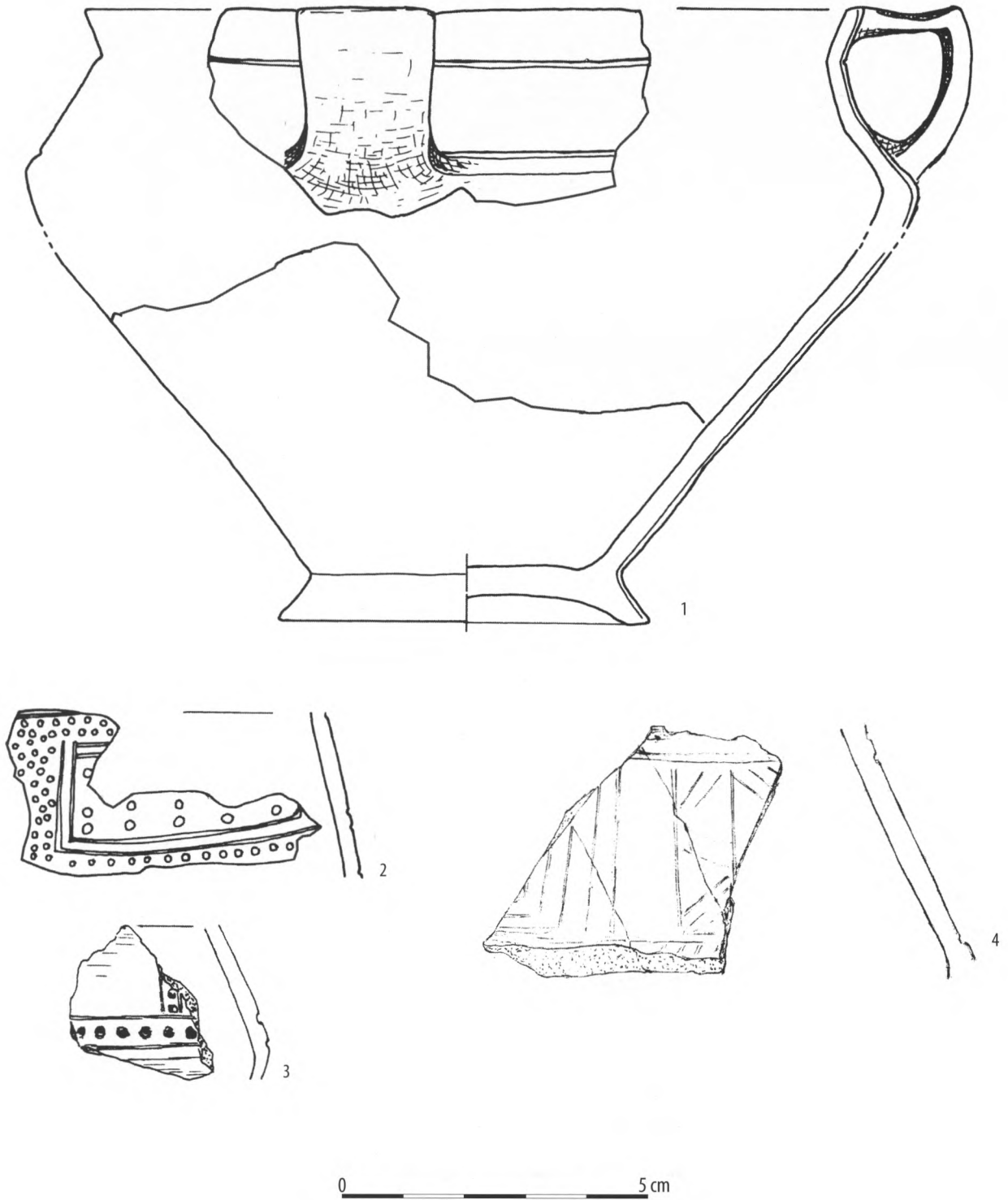
rzymski ostrogę z osady w Krakowie-Nowej Hucie (R. Hachulska-Ledwos 1996, tabl. XX: 16).

⁶ Nieco inne dane – przynajmniej w odniesieniu do osad na Śląsku datowanych na okres rzymski – podaje Kazimierz Godłowski. Jego zdaniem przeciętna wielkość obiektów zagłębionych wynosi 17 m² (K. Godłowski 1969, s. 315).

Ryc. 9. Sobieszyn, pow. rycki, stan. 14. Obiekt 65: A – rzut poziomy na głębokość 88 cm; B i C – przekroje poprzeczne. Rys. P. Łuczkiwicz.

Fig. 9. Sobieszyn, Ryki district, site 14. Feature 65: A – plan at the depth of 88 cm; B, C – cross-sections. Drawn by P. Łuczkiwicz.

Ryc. 10. Sobieszyn, pow. rycki, stan. 14. Ceramika z obiektu 65. Rys. M. Maziarczuk.

Fig. 10. Sobieszyn, Ryki district, site 14. Pottery from feature 65. Drawn by M. Maziarczuk.

Ryc. 11. Sobieszyn, pow. rycki, stan. 14. Zabytki metalowe z obiektu 65: 1 – nóż żelazny; 2 – szydło/przekłuwacz żelazny; 3 – brązowy haczyk do wędk. Fot. P. Łuczkiwicz.

Fig. 11. Sobieszyn, Ryki district, site 14. Metal relics from feature 65: 1 – iron knife; 2 – iron awl/perforator; 3 – bronze fishing hook. Photo by P. Łuczkiwicz.

rała się na czterech słupach nośnych umieszczonych w narożnikach. Mniejsze dołki postłupowe umieszczone wzdłuż boków W i E (i zagłębione znacznie poniżej stwierzonego spągu obiektu) dają pewne wskazówki odnośnie konstrukcji ścian. Były one zbudowane najpewniej z desek lub belek opartych o wspomniane mniejsze pionowe słupy. Nie można jednoznacznie wykluczyć jakiejś formy konstrukcji plecionkowej, również wzmocnionej pionowymi słupami. W obydwu przypadkach musiały być one uszczelnione i wylepione polepą. Być może z konstrukcją ścian było związane duże zwałowisko polepy, o grubości prawie 30 cm, odsłonięte w części W obiektu. Kilka małych dołków postłupowych stwierdzonych poza krawędzią W obiektu mogłoby wskazywać na coś w rodzaju podcieni wzdłuż ścian, być może mających charakter schowka (np. na drewno?). Takie podcienia można również podejrzewać w przypadku obiektu (półziemianki) 45, badanego w latach 2002 i 2003 (P. Łuczkiwicz 2005, s. 90-92, ryc. 6). Owalna plama szczególnie czarnej ziemi, silnie przesyconej węgielkami mogłaby sugerować obecność paleniska wewnątrz chaty⁷. Nie stwierdzono jednak żadnego bruku lub obstawy kamiennej.

⁷ Był to najczęstszy sposób lokowania palenisk. Tylko w nielicznych przypadkach były one umieszczane poza domami (I. Jadczykowa 1981, s. 218).

Podstawową masę zabytków ruchomych znalezionych w półziemiance stanowiła ceramika, w ilości ponad 2500 fragmentów. Mimo obecności w partiach stropowych nielicznych ułamków o facetowanych wylewach, zdecydowaną większość wśród form dystyngtywnych można datować na fazę B₂ okresu rzymskiego. Należą tutaj przede wszystkim fragmenty garnków ostro profilowanych, z nieznacznie wyodrębnionym i wychylonym na zewnątrz brzegiem oraz wyodrębnionym dnem. Czasami mają one niską nóżkę. Górna część naczyń jest gładka, natomiast dolna chropowata. Tego typu formy znajdują dobre (i pewnie datowane) analogie przykładowo na cmentarzyskach w Opoce (grób 76 i znaleziska luźne – M. Stasiak 1994, s. 32-33, ryc. 51: b; 69: b) i Kraśniku-Piaskach (A. Wichrowska 2007). Liczną grupę stanowią także fragmenty grubościennych naczyń jajowatych (ryc. 3: 1, 2) na lekko wyodrębnionej nóżce, z krótkim, lekko wychylonym wylewem. Górna część naczyń jest szorstka, natomiast dół chropowaty (ryc. 6). Pojawiają się także ciemniejsze lub czarne, wyraźnie profilowane wazy z ostrym załomem brzuśca (ryc. 4: 2-5), ponad którym występuje dookolny rowek (ryc. 10: 1-4). Brzeg jest prosty, odgięty na zewnątrz, nóżka niska, pełna. Czasami zamiast niej pojawia się wyodrębniona stópka (por. Opoka, groby 8 i 67 – M. Stasiak 1994, s. 17-18, 30, ryc. 10: a, d; 44: d). Niekiedy takie naczynia zaopatrzone są w ucha oraz

zdobienie w postaci linii rytych lub ornamentu punktowego. Oprócz bardzo licznego materiału ceramicznego, w obiekcie znaleziono także dużo kości zwierzęcych, jednak dość drobnych i słabo zachowanych.

Spektrum pozostałych zabytków jest bardzo ubogie. Należałoby tu wymienić ogółem 4 przedmioty (ryc. 8: 2), mocno skorodowany nóż żelazny z obustronnie wyodrębnioną rękojeścią (ryc. 11: 1), sztych/przekłuwacz żelazny (ryc. 11: 2) oraz brązowy haczyk do wędki

(ryc. 11: 3). To ostatnie narzędzie jest rzadkim znaleziskiem, na Lubelszczyźnie znane były dotychczas tylko trzy sztuki pochodzące z osady w Nieszawie Kolonii (M. Stasiak-Cyran 2004, s. 94-95 ryc. 6; tam też lista znalezisk ze stanowisk kultury przeworskiej z okresu rzymskiego). Nie ma ono jednak waloru chronologicznego. Datowanie obiektu 65 opiera się wobec tego wyłącznie na znaleziskach ceramicznych, które można pewnie łączyć z fazą B₂ okresu rzymskiego.

Literatura

- Bokinięc Ewa, Chudziak Wojciech, Cyrek Krzysztof, Gackowski Jacek
2003 *Sprawozdanie z ratowniczych badań wykopaliskowych przeprowadzonych w 2000 roku w strefie planowanej budowy autostrady A-1 na odcinku województwa kujawsko-pomorskiego (b. woj. toruńskie)*. W: Raport 2000. Wstępne wyniki konserwatorskich badań archeologicznych w strefie budowy autostrad w Polsce za rok 2000, red. Z. Bukowski. Warszawa, s. 29-59. Zeszyty Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego, ser. B. Materiały Archeologiczne.
- Dąbrowska Teresa
1988 *Wczesne fazy kultury przeworskiej. Chronologia – zasięg – powiązania*. Warszawa.
1997 *Kamieńczyk. Ein Gräberfeld der Przeworsk-Kultur in Ostmasowien*. Kraków. Monumenta Archaeologica Barbarica 3.
- Chłodnicki Marek, Krzyżaniak Lech (red.)
1998 *Gazociąg pełen skarbów archeologicznych. Katalog wystawy*. Poznań.
- Godłowski Kazimierz
1969 *Budownictwo, rozplanowanie i wielkość osad kultury przeworskiej na Górnym Śląsku*. Wiadomości Archeologiczne 34: 1, s. 305-331.
- Hachulska-Ledwos Renata
1996 *Materiały z okresów lateńskiego i wpływów rzymskich ze stanowiska 1 w Krakowie – Nowej Hucie (Mogiła rejon szpital centrum) z 1954 r. Część II. Materiały Archeologiczne Nowej Huty 11, s. 13-99*.
- Jadczykowska Irena
1981 *Budownictwo mieszkalne kultury przeworskiej na obszarze Polski*. Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna 28, s. 109-247.
- Kokowski Andrzej
1985 *Die Feuerstahlwerkzeuge der Przeworsk-Kultur*. W: Memoires archeologiques, red. A. Kokowski. Lublin, s. 109-127.
1993 *Gródek nad Bugiem. Cmentarzysko grupy masłomęckiej. Tom 1-3*. Lublin.
1999 „Prowincja” kultury przeworskiej w młodszym okresie przedrzymskim nad środkowym Wieprzem. W: COMHLAN. Studia z archeologii okresu przedrzymskiego i rzymskiego w Europie Środkowej dedykowane Teresie Dąbrowskiej w 65. rocznicę urodzin, red. J. Andrzejowski. Warszawa, s. 203-216.
- Łuczkiwicz Piotr
2005 *Starożytna Polska*. Warszawa.
1999 *Osada kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego w Sobieszynie, stan. 14, pow. Ryki, woj. lubelskie*. Archeologia Polski Środkowowschodniej 4, s. 115-118.
2000 *Osada kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego i okresu rzymskiego w Sobieszynie (stan. 14), pow. Ryki, woj. lubelskie. Drugi sezon badań*. Archeologia Polski Środkowowschodniej 5, s. 80-84.
2002 *Ślady produkcji metalurgicznej na osadzie kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego i okresu rzymskiego w Sobieszynie (stan. 14), pow. Ryki, woj. Lublin*. W: Hutnictwo świętokrzyskie oraz inne centra i ośrodki starożytnej metalurgii żelaza na ziemiach polskich, red. S. Orzechowski. Kielce, s. 159-165.
2005 *Osada kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego i okresu rzymskiego w Sobieszynie, stan. 14, gm. Ulęż, pow. Ryki. Sprawozdanie z badań prowadzonych w 2001 i 2002 r.* Archeologia Polski Środkowowschodniej 7, s. 87-94.
2006 *Uzbrojenie ludności ziem Polski w młodszym okresie przedrzymskim*. Lublin. Archaeologia Militaria 2.
2008 *Sobieszyn, Fdst. 14, pow. Ryki, Wojw. lubelskie. Eine Siedlung der Przeworsk-Kultur aus der jüngeren vorrömischen Eisenzeit und der frühromischen Kaiserzeit in Ostpolen*. W: E. Droberjar, B. Komoróczy, D. Vachútova (red.), Barbarská sídlišť. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výzkumů, Archeologie barbarů 2007, III. Protohistorická Konference, „keltské, germánské a časné slovanské osídlení“ (pozdni doba laténska, doba římská, stěhování národů a časné slovanské období). Sídlišť, sídlišťní objekty a nálezy a jejich význam pro chronologii protohistorického vývoje, Mikulov, 29.10-2.11.2007. Brno, s. 259-278. Spisy Archeologického Ústavu AV ČR Brno 37.
- Misiewicz Waleria, Polańska Marta
1997 *Wstępne wyniki badań osady kultury przeworskiej w Nieszawie Kolonii, stan. 5, woj. lubelskie*. Archeologia Polski Środkowowschodniej 2, s. 106-112.

- Prochowicz Radosław J.
1999 *Krażki ze skorup naczyń na terenie kultury przeworskiej*. W: COMHLAN. Studia z archeologii okresu przedrzymskiego i rzymskiego w Europie Środkowej dedykowane Teresie Dąbrowskiej w 65. rocznicę urodzin, red. J. Andrzejewski. Warszawa, s. 307-318.
- Rodzińska-Nowak Judyta
2006 *Jakuszowice, stanowisko 2. Ceramika z osady kultury przeworskiej z młodszego i późnego okresu wpływów rzymskich i wczesnej fazy okresu wędrówek ludów*. Kraków. Prace Archeologiczne 61.
- Rogański Bartłomiej
2004 *Sprawozdanie z ratowniczych badań archeologicznych na osadzie z młodszego okresu wpływów rzymskich i okresu wędrówek ludów w Kunach, pow. Turek, woj. wielkopolskie, stan. 4*. W: Kultura przeworska. Odkrycia – interpretacje – hipotezy. Tom 1, red. M. Olędzki, J. Skowron. Łódź, s. 179-230.
- Skowron Justyn
1999 *Wstępne wyniki badań osady kultury przeworskiej z młodszego okresu wpływów rzymskich i wczesnego okresu wpływów rzymskich w Antoniewie, st. 1, pow. Sochaczew, woj. mazowieckie*. Łódzkie Sprawozdania Archeologiczne 5, s. 147-166.
2006 *Kultura przeworska w dorzeczu środkowej i Dolnej Bzury. Monografia osadnictwa*. Poznań.
- Stasiak (Stasiak-Cyran) Marta
1994 *Ceramika z cmentarzyska kultury przeworskiej w Opoce*. Lublin. Lubelskie Materiały Archeologiczne 8: 2. Kultura Przeworska 2.
2003 *Wyniki szóstego sezonu badań na osadzie kultury przeworskiej w Nieszawie Kolonii, stan. 5, pow. Opole Lubelskie*. Archeologia Polski Środkowowschodniej 6 (2001), s. 98-106.
2004 *Czy Wandalowie byli dobrymi myśliwymi i rybakami? W: Wandalowie – strażnicy bursztynowego szlaku*. Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie, 8 marca – 16 czerwca 2004. Katalog wystawy. Lublin-Warszawa, s. 90-96.
- Wichrowska Anna
2007 *Kraśnik-Piaski, stan. 2. Cmentarzysko kultury przeworskiej z okresu wpływów rzymskich*. Lublin (maszynopis pracy magisterskiej przechowywany w Instytucie Archeologii UMCS w Lublinie).
- Wichrowski Zbigniew
1997 *Cmentarzysko kultury przeworskiej w Kraśniku-Piaskach, stan. 2*. Archeologia Polski Środkowowschodniej 2, s. 113-116.
- Żychliński Daniel
2002 *Grot kościany z młodszego okresu przedrzymskiego z Otorowa, pow. Szamotuły, woj. wielkopolskie*. Prace i Materiały Muzeum Miasta Zgierza 3-4, s. 179-184.

A settlement of the Przeworsk culture from the Younger Pre-Roman and Roman Periods in Sobieszyn, Ryki district, site 14. Report from excavations in the years 2005 and 2007

/summary/

The settlement in Sobieszyn has been explored with some intervals since 1998. So far 71 features have been uncovered (storage/dumping pits, post holes, semi-dugouts, metallurgy furnaces, charcoal piles) dating from phase A₂ of the Younger Pre-Roman Period to phase B₂/C₁ of the Roman Period.

In 2005, 220 m³ of earth and 15 objects marked with the numbers from 57 to 71 (Fig. 1) were examined, yielding nearly 10,000 pottery sherds. The predominant type of pottery among them comes from the Younger Pre-Roman Period (Fig. 2: 1-6); there are also numerous sherds dating from the Roman Period (Fig. 4; 5). Among extremely rare finds are fragments of vessels turned in their upper part and those made on the potter's wheel (Fig. 5: 6, 7). There are also some spindle whorls among the objects uncovered on the site (Fig. 8). The most interesting finds are a disc-shaped object with a hole drilled in the middle, made from a pottery fragment (Fig. 8: 3) and a bronze twisted yarn plug with an eye.

Most of the uncovered features are circular post holes, 10-70 cm deep, 20-60 cm in diameter, while the object of great

importance is a semi-dugout (Feature 65) (Fig. 9), nearly rectangular in shape, 5.5 x 4.5 m in size. Originally, it was dug 80 cm into the ground, supported by 4 support poles in the corners. Smaller poles along the western and eastern walls (reaching into the ground below the floor of the dug-out) were possibly elements of the structure of the walls, most probably made of boards or beams; the walls may also have been made of wattle and strengthened with poles. Several small holes left by such support poles that were found outside the western wall of the dug-out may suggest the existence of some kind of arcade along the wall, which may have served as storage space (e.g. for wood).

Within the dug-out over 2,500 pottery sherds were found, the most characteristic of which date from phase B₂ of the Roman Period (Fig. 3: 1, 2; 4: 2-5; 6; 10: 1-4). Other finds include 4 spindle whorls (Fig. 8: 2), a corroded iron knife (Fig. 11: 1), an iron awl/perforator (Fig. 11: 2) and a bronze fishing hook (Fig. 11: 3).

Dr Piotr Łuczkiwicz
Instytut Archeologii UMCS w Lublinie
Pl. M. Curie-Skłodowskiej 4
20-031 Lublin
piotr_luczkiwicz@hotmail.com